

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

А.М. ШТАНГРЕТ,
д.е.н., професор, Українська академія друкарства
М.М. КАРАЇМ,
к.е.н., Українська академія друкарства

Процес формування обліково–аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства

В поточних складних умовах господарювання для менеджерів вітчизняних підприємств основою ефективного управління повинно бути якісне інформаційне забезпечення. Обліково–аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства характеризується рядом відмінних параметрів пов'язаних із необхідністю визначення, узагальнення, перевірки та аналітичної обробки інформації, яка є корисною для суб'єктів безпеки. Розглянуто процес формування обліково–аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємств на основі зміни та доповнення функціональних обов'язків працівників підрозділів обліку, аудиту й аналізу та організації захищених каналів передачі інформації.

Ключові слова: обліково–аналітичне забезпечення, система, інформація, процес, безпека, суб'єкт безпеки

А.М. ШТАНГРЕТ,
д.э.н., профессор Украинская академия печати
М.М. КАРАИМ,
к.э.н., Украинская академия печати

Процесс формирования учетно–аналитического обеспечения управления экономической безопасностью предприятия

В текущих сложных условиях хозяйствования для менеджеров отечественных предприятий основой эффективного управления должно быть качественное информационное обеспечение. Учетно–аналитическое обеспечение управления экономической безопасностью предприятия характеризуется рядом отличительных параметров связанных с необходимостью определения, обобщения, проверки и аналитической обработки информации, которая является полезной для субъектов безопасности. Рассмотрен процесс формирования учетно–аналитического обеспечения управления экономической безопасностью предприятий на основе изменения и дополнения функциональных обязанностей работников подразделений учета, аудита и анализа и организации защищенных каналов передачи информации.

Ключевые слова: *учетно–аналитическое обеспечение, система, информация, процесс, безопасность, субъект безопасности*

A. SHTANGRET,
 Doctor of Sciences in Economic Ukrainian Academy of Printing
 M. KARAYIM,
 Ph.D. Ukrainian Academy of Printing

The formation of accounting and analytical support management of economic security company

In the current difficult economic conditions for domestic enterprises management foundation of good governance should be high–quality information support. Accounting and analytical maintenance of economic security of the enterprise is characterized by a number of different parameters related to the need to identify, synthesis, verification and analytical processing of information that is useful for economic security. The process of forming registration–analytical maintenance of economic security through amendments functional responsibilities of personnel departments, auditing and analysis and organizations secure information channels.

Keywords: *accounting and analytical support, system information, process, safety, security entity*

Постановка проблеми. В основі управління внутрішніми процесами на підприємстві та дієвості зв'язків із зовнішнім середовищем лежить інформація. Сьогодні існує певна суперечливість: в інформаційному просторі об'єми інформації подвоюються щороку, але інформація необхідна для прийняття управлінського рішення є мало доступною, її отримання — трудомістким, а відтак і витрати високі [3]. Тобто фактично маємо одночасну надмірність та недостатність інформаційних ресурсів для потреб управління певним суб'єктом господарювання. Для з'ясування причин цієї ситуації процитуємо визначення інформації, яке дає Л. Черлевський — «...корисний зміст про річ, явище, факт, людину, суспільство, державу тощо, тобто вилучені з них чи про них дані у формі знань» [5]. Спираючись на суть цього визначення, доцільно підкреслити, що для цілей управління підприємством потрібні не будь–які відомості, а дані, що зменшують рівень невизначеності. Відтак формування відповідного інформаційного базису прийняття управлінських рішень є важливим і складним процесом, реалізація якого можлива завдяки організації системи обліково–аналітичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичній розробці питань, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки на усіх рівнях управління, багато уваги приділяли О. Ареф'єва, В. Білоус, І. Бінько, Н. Вавдіюк, В. Геець, З. Герасимчук, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, С. Злупко, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кірієнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, М. Лесечко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтян,

Н. Нижник, Г. Пастернак–Таранушенко, С. Покропивний, Г. Ситник, А. Ревенко, О. Терещенко, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін. На проблемі обліково–аналітичного забезпечення процесу управління діяльністю підприємств зосереджували увагу: П. Буряк, Ф. Бутинець, Л. Гнилицька, Т. Карпова, Г. Кірейцев, О. Гудзинський, М. Дем'яненко, В. Лень, М. Пушкар, П. Саблук, В. Сопко, Л. Сук та інші. Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць згаданих учених, необхідно зазначити, що у вітчизняній і зарубіжній літературі дотепер не знайшли належного відображення деякі важливі аспекти гарантування економічної безпеки, зокрема в частині ретельного опису процесу формування обліково–аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності обліково–аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства та розробленні теоретичних засад реалізації процесу його формування.

Виклад основного матеріалу. Якщо інформація це ключовий та необхідний елемент ефективного управління будь–яким суб'єктом господарювання, то її отримання, а точніше виділення із великої сукупності, узагальнення, систематизація, перевірка та аналізування різних відомостей пов'язано із терміном «забезпечення». Відтак в науковій літературі та практиці отримав застосування термін «інформаційне забезпечення». Для прикладу, В. Пантелеєв, під інформаційним забезпеченням розуміє цілеспрямовану роботу щодо збирання інформації,

її реєстрації, передаванню, обробці, узагальненню, зберіганню та пошуку суб'єктами контролю з метою використання для управління [4].

В загальному погоджуючись із визначенням, яке дає В. Пантелєєв, доцільно підкреслити, що інформаційне забезпечення являє собою кероване поєднання облікової, технічної, статистичної, довідкової, аналітичної та інших видів інформації, яка необхідна для формування інформаційного базису прийняття управлінських рішень, для чого повинна бути подана у певному вигляді, відповідно до інформаційних потреб конкретного користувача.

Кожен із етапів життєвого циклу підприємства та товару супроводжується збором, аналізуванням та передаванням інформації на різні рівні управління для розроблення та прийняття адекватних до ситуації та планів діяльності підприємства управлінських рішень. Для задоволення інформаційних потреб широкого кола користувачів в системі управління необхідна інформація із різним наповненням, рівнем опрацювання, перевірки та доступності. Окрім роботи певної групи працівників щодо формування інформаційного забезпечення, важливим є формування інформаційних каналів та досягти максимальної автоматизації усіх процесів. В сфері забезпечення безпеки, окрім названих умов, важливі ще дві: своєчасність отримання інформації та секретність. Перша умова пов'язана із можливістю мінімізації негативного впливу викликів, ризиків та загроз на рівень безпеки підприємства через реалізацію відповідних захисних заходів шляхом прийняття управлінських рішень суб'єктами безпеки. Секретність передбачає чітке визначення кола користувачів із певним рівнем доступу до інформації, яка стосується питань економічної безпеки підприємства.

Основою інформаційного забезпечення системи управління є облікова та аналітична інформація. Саме така інформація, на думку Л. Гнилицької, повинна сприяти взаємодії між окремими структурними підрозділами певного підприємства [2]. Більш того, на думку колективу науковців під керівництвом Н. Маренкова, частка обліково-аналітичної інформації в системі інформаційного забезпечення діяльності суб'єкта господарювання становить близько 70% від загального обсягу економічної інформації [1]. Звідси можна зробити висновок, що обліково-аналітична інформація є важливою складовою інформаційної системи підприємства, яка дозволяє отримувати дані

щодо ключових етапів господарської діяльності, тобто придбання ресурсів, виробництва та реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і т.д.

Доцільно підкреслити, що в сучасних умовах обліково-аналітична інформація передбачає не лише узагальнення інформації бухгалтерського обліку із подальшими застосуванням методів економічної аналізу, але вимагає комплексного підходу для визначення змін у внутрішньому та зовнішньому бізнес-середовищі.

Обліково-аналітична інформація – це результат функціонування певної системи, яка включає джерела інформації, об'єкти обліку, аудиту та аналізу, інформаційні потоки та інформаційні канали для передачі результатів користувачам. За цими ознаками, можна стверджувати про існування системи обліково-аналітичного забезпечення, яка складається із підсистем обліку, аудиту та аналізу. Необхідність включення до складу цієї системи підсистеми аудиту мотивовано необхідністю перевірки облікової інформації і лише після цього застосування аналітичних методів обробки інформації, що уможливорює досягнення необхідного ступеня її достовірності.

Вважаємо за доцільне підкреслити, що структура системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства є аналогічною. Фактично вона повинна формуватися на основі системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством шляхом розроблення та затвердження додаткових функціональних обов'язків для працівників облікових, аудиторських та аналітичних підрозділів, визначення спеціальних захищених інформаційних каналів та системи зворотного зв'язку із суб'єктами безпеки для оперативного уточнення стану об'єктів безпеки на підприємстві та зміни зовнішнього середовища функціонування.

Якщо обліково-аналітичне процес передбачає здійснення ряду взаємопов'язаних процедур із отримання, узагальнення та обробки первинної облікової інформації стосовно фінансово-господарської діяльності, то в сфері безпеки акцентую увагу на деяких інших аспектах:

- отримання інформації для характеристики суті викликів;
- відомості для визначення можливих результатів реалізації ризиків;
- інформаційний супровід ідентифікації моментів виникнення та відстеження процесу розвитку зовнішніх та внутрішніх загроз;

– оперативне надходження інформації для оцінювання рівня економічної безпеки та її ключових функціональних складових.

Функції системи обліково–аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства можна окреслити такою сукупністю:

– інформаційна, яка полягає у забезпеченні інформацією про рівень економічної безпеки, ступінь впливу ключових загроз і ризиків внутрішніх та зовнішніх суб'єктів безпеки;

– облікова, яка передбачає відображення усіх фактів господарської діяльності підприємства;

– контрольна, яка уможлиблює здійснення перевірки первинної облікової інформації, контролю за ефективністю дій суб'єктів безпеки;

– аналітична, яка дозволяє на основі первинної облікової інформації здійснювати ретроспективний, поточний та стратегічний аналіз.

У відповідності до зазначеного, обліково–аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства можна визначити як:

– діяльність, що передбачає збирання, узагальнення, відокремлення та систематизацію інформації, яка вказує на зміну рівня економічної безпеки підприємства;

– задоволення інформаційних потреб користувачів – суб'єктів безпеки (внутрішніх та зовнішніх);

Більш ретельне дослідження сутності обліково–аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства дозволяє охарактеризувати основні технологічні стадії:

– використовуючи сформований масив первинної облікової інформації здійснюється: виявлення, відбір, фільтрування, узагальнення інформації щодо зміни рівня безпеки;

– узагальнена облікова інформація підлягає аудиторській перевірці на достовірність та доцільність використання для цілей безпеки;

– застосування методів аналізу для обробки перевіреної облікової інформації;

– узагальнення, формування звітів для використання користувачами – суб'єктами безпеки.

Специфіка процесу обліково–аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства потребує встановлення відповідних вимог:

– практична спрямованість: формування сукупності показників для ідентифікації моменту зміни рівня економічної безпеки підприємства;

– стабільність: розроблення системи показників, формування інформаційних потоків для три-

валого застосування в сфері забезпечення економічної безпеки підприємства;

– раціональність: витрати на отримання та обробку інформації не повинні бути вищими за ефект від її застосування;

– адресність: обліково–аналітична інформація готується із врахуванням інформаційних потреб певного користувача – суб'єкта безпеки;

– секретність: обліково–аналітична інформація стосовно питань економічної безпеки є обмежена для користування; працівники, які з нею працюють мають певний рівень доступу; така інформація передається по захищених інформаційних каналах.

Перелічені вимоги безпосередньо стосуються трьох груп працівників, які задіяні в облікових, аудиторських та аналітичних підрозділах підприємства. Окрім цього, доцільно обмежити коло працівників зазначених підрозділів, які будуть безпосередньо працювати із обліково–аналітичною інформацією в сфері безпеки та застосувати гриф «секретно».

Обсяг обліково–аналітичної інформації для управління економічною безпекою підприємства залежать від таких параметрів функціонування суб'єкта господарювання:

– розмір підприємства, масштаби діяльності та специфіка господарської діяльності;

– інформаційні потреби користувачів – суб'єктів безпеки, тобто зовнішніх та внутрішніх;

– рівень агресивності зовнішнього середовища;

– ступінь деталізації та узагальнення інформації, періодичні передачі даних;

– величина виділених ресурсів для забезпечення безпеки бізнесу.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що обліково–аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства повинно спрямоване на:

– своєчасне надання суб'єктам безпеки повної та об'єктивної інформації про поточний рівень економічної безпеки підприємства;

– оперативне інформування про зміни рівня ключових показників діяльності підприємства, що може вказувати на виникнення та дію викликів, ризиків та загроз;

– відстеження зміни ділових взаємозв'язків із споживачами, посередниками, постачальниками, конкурентами, місцевими органами влади для характеристики зовнішнього середовища функціонування;

- забезпечення внутрішнього контролю за господарськими процесами на підприємстві;
- забезпечення секретності обліково-аналітичної інформації, яка має безпекове значення;
- оперативне уточнення інформації за запитом суб'єктів безпеки;
- участь в розробленні та реалізації захисних заходів в сфері економічної безпеки.

Висновки

Досягнення необхідного рівня безпеки певного суб'єкта господарювання залежить від ефективності прийняття суб'єктами безпеки кожного управлінського рішення. Основою розроблення, реалізації та контролю за виконанням управлінського рішення повинно бути інформаційне підґрунтя, яке формується обліково-аналітичним забезпеченням.

Система обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства повинна об'єднувати через інформаційні потоки підсистеми обліку, аудиту та аналізу з метою найбільш повної характеристики фактичного рівня економічної безпеки, визначення причин зміни та можливі наслідки. Залучення обліковців, аудиторів та аналітиків до процесу забезпечення безпеки повинно сприяти удосконаленню системи економічної безпеки та сприяти більш гнучкій та адекват-

ній реакції на зміни середовища функціонування, формуючи безпечне підґрунтя сталого розвитку.

Подальшого дослідження потребує організація захисту обліково-аналітичної інформації для потреб управління економічною безпекою підприємства.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерский учет в России в XXI веке : учебное пособие; под. общ. ред. Н.Л. Маренкова. – М.: Эдиториал УРСС, 2002. – 296 с.
2. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л. В. Гнилицька // Вісник Східно-українського національного університету ім. В. Даля. – 2011. – № 3 (157). – С. 51–56.
3. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення : моногр. / А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський, М. М. Караїм. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2012. – 288 с.
4. Пантелеєв В.П. Аудит / Пантелеєв В.П. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – С. 158.
5. Чернелевський Л. Задоволення сучасних потреб управління в обліковій інформації / Л. Чернелевський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – №3. – С.21–22.

УДК 657.1:658:4

Н.А. НИКОЛАЄВА,
к.е.н., Київський національний університет технологій та дизайну
Н.В. ЧАЛЕНКО,
к.е.н., доцент

Фінансово-економічна безпека вищих навчальних закладів України

В статті досліджено поняття фінансово-економічної безпеки вищих навчальних закладів. Здійснено огляд методичних підходів до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки ВНЗ. Проаналізовано сучасний стан основних складових фінансово-економічної безпеки ВНЗ України.

Ключові слова: економічна безпека, фінансово-економічна безпека, вищі навчальні заклади, складові фінансово-економічної безпеки.

Н.А. НИКОЛАЄВА,
к.э.н., Киевский национальный университет технологий и дизайна
Н.В. ЧАЛЕНКО,
к.э.н., доцент

Финансово-экономическая безопасность высших учебных заведений Украины

В статье исследовано понятие финансово-экономической безопасности высших учебных заведений. Рассмотрены методические подходы к оценке уровня финансово-экономической без-